

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS NEGALIOS PAGRINDU TEIKIANT BANKO PASLAUGAS AB „SWEDBANK“

2019 m. balandžio 16 d. Nr. (19)SN-64)SP-57
Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (toliau – Tarnyba) 2019 m. kovo 12 d. gautas pareiškėjo Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių bendrijos „Viltis“ (toliau – Pareiškėjas) skundas, kuriame reiškiamas susirūpinimas dėl AB „Swedbank“ (toliau – Bankas) paslaugų įkainių politikos, kuri yra taikoma aptarnaujant asmenis su negalia. Skunde nurodoma, jog, šalpos pensiją gaunančiam asmeniui kreipiantis į Banką dėl aptarnavimo mokesčių optimizavimo, Bankas nesiūlo jokių lengvatinių planų, kuriais galėtų naudotis asmenys su negalia. Lengvatiniai planai siūlomi pensininkams – 0,70 Eur / mėn., asmenims, gaunantiems darbo užmokestį – 0,90 Eur / mėn., taip yra sukurta speciali jaunimo programa. Tuo tarpu gaunantiems šalpos pensijas taikomas 0,70 Eur / mėn. sąskaitos aptarnavimo mokestis ir 0,70 Eur / mėn. kortelės mokestis, t. y., nėra suteikiama jokių lengvatinių sąlygų gauti banko paslaugas. Pareiškėjo manymu, susidaro diskriminacinė situacija, pagal kurią lengvatiniai apmokėjimo už paslaugas planai yra taikomi visoms asmenų grupėms, išskyrus šalpos pensijas gaunančius asmenis, t. y. asmenis su negalia. Skunde teigiama, jog tokia nuostata prieštarauja Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos 3 straipsnyje įtvirtintam nediskriminavimo principui ir 5 straipsnio 2 dalies nuostatomis.

Pareiškėjas prašė pradėti tyrimą dėl asmenų su negalia diskriminacijos.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Banko internetiniame tinklalapyje www.swedbank.lt pateikiami Banko klientams (privatiems fiziniams asmenims) už naudojimąsi Banko sąskaitomis bei banko kortelėmis taikomi įkainiai¹. Nurodomas minimalus 0,70 EUR / mėn. fiziniams asmenims už banko sąskaitos tvarkymą taikomas kasdienių paslaugų mokestis bei 0,70 EUR / mėn. mokestis už vienos Banko debetinės kortelės aptarnavimą. Taigi minimalus įkainis fiziniams asmenims, nesinaudojantiems specialiu Banko paslaugų planu, už vienos banko sąskaitos bei vienos debetinės kortelės aptarnavimą yra 1,40 EUR / mėn.

Remiantis minėto tinklalapio duomenimis, Bankas taip pat taiko specialius paslaugų, apimančių banko sąskaitos bei banko kortelės aptarnavimo bei kai kurias kitas papildomas paslaugas, planus paslaugų vartotojams.

Taikomos keturios banko paslaugų įkainių bei siūlomų planų grupės:

1) „Swedbank“ paslaugų planų įkainiai (gali būti taikomas bet kuriam Banko klientui fiziniam asmeniui), pagal kurį klientams už Banko sąskaitos aptarnavimą bei banko kortelės išdavimą bei aptarnavimą („Pagrindinės mokėjimo sąskaitos paslauga“) taikomas bendras 1,70 Eur / mėn. mokestis. Taip pat nurodoma, jog paslaugų plano „Pagrindinės mokėjimo sąskaitos paslauga“ mėnesinis mokestis klientams, kuriems paskirta socialinė parama nepasiturintiems gyventojams pagal Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymą (toliau – Įstatymas) – 0,75 Eur / mėn. Kai klientas nebebus laikomas asmeniu, kuriam paskirta piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams pagal Įstatymą, jam bus taikomas – 1,5 Eur / mėn;

2) specialūs banko paslaugų ir operacijų įkainiai klientams, gaunantiems darbo užmokestį, – 0,90 Eur / mėn. Tarifas taikomas Banko klientams, pervedantiems gaunamą darbo užmokestį į Banko sąskaitą;

3) „Swedbank“ jaunimo programos įkainiai – pagal minėtą planą taikomas 0,70 Eur / mėn. tarifas;

4. „Swedbank“ „Senjorų programos“ įkainiai – taikomas 0,70 Eur / mėn. įkainis.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Skundo tyrimo metu buvo siekiama įvertinti, ar Bankas, nustatydamas skirtingus teikiamų paslaugų įkainius, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatų, pagal

¹ <https://www.swedbank.lt/private/home/more/pricesrates/pricelist>

kurias, įgyvendindamas lygias galimybes, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, nepaisydamas *inter alia* negalios, privalo visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas.

Jungtinių Tautų bei Europos Sąjungos, taip pat nacionaliniuose teisės aktuose diskriminacija reiškia teisių sumažinimą, suvaržymą ar atėmimą tam tikrai kategorijai žmonių dėl kokių nors asmens požymių. Diskriminacija suvokiama kaip asmenų lygybės principo pažeidimas, kai asmeniui ar asmenų grupei yra sukuriamos mažiau palankios sąlygos, taikomi skirtumai, išimty, apribojimai ar teikiamas pranašumas, lyginant su kitais asmenimis, esančiais toje pačioje ar tokioje pačioje situacijoje.

Remiantis Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalimi, tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 5 dalies nuostatas, netiesioginė diskriminacija apibūdinama kaip veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

Pagal Lygių galimybių įstatyme įtvirtintą diskriminacijos sąvoką, tiriant diskriminacijos fakto buvimą ar nebuvimą siekiama nustatyti, ar tam tikras elgesys, teisės norma, praktika galėtų tam tikrą asmenį dėl tam tikro asmens tapatybės požymio, t. y., aptariamam atveju – dėl negalios, priversti atsidurti mažiau palankioje padėtyje nei kitas asmuo, neturintis šio požymio.

Lygių galimybių įstatymo 4 straipsnyje įtvirtinta įrodinėjimo pareigos paskirstymo tvarka nagrinėjant lygių galimybių principo pažeidimo atvejus, t. y., teismuose ar kitose kompetentingose institucijose nagrinėjant fizinių, juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių skundus, pareiškimus, prašymus, pranešimus ar ieškinius dėl diskriminacijos lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, pareiškėjui nurodžius aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos buvimo, preziumuojama, kad tiesioginės ar netiesioginės

diskriminacijos, priekabiavimo ar nurodymo diskriminuoti faktas buvo. Skundžiamas asmuo turi įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas.

Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurios dalyvė yra Lietuva, 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog valstybės, šios Konvencijos šalys, užtikrina, kad prieš įstatymą visi asmenys lygūs ir lygūs pagal įstatymą, taip pat turi teisę į lygiavertę įstatymo apsaugą ir teisę vienodai naudotis įstatymo teikiamomis galimybėmis be jokio diskriminavimo. Valstybės, šios Konvencijos šalys, draudžia bet kokį diskriminavimą dėl neįgalumo ir garantuoja neįgaliesiems vienodą ir veiksmingą teisinę apsaugą nuo diskriminavimo dėl bet kokios priežasties (Konvencijos 5 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis asmenų lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs; žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas).

Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog šio įstatymo tikslas – nustatyti mėnesines pinigines išmokas, užtikrinančias minimalias pajamas asmenims, atitinkantiems šiame įstatyme nustatytas sąlygas neįgalumo, netekto darbingumo ir senatvės atvejais, taip pat mėnesines pinigines išmokas mirusiojo vaikams (įvaikiams). Pagal minėto įstatymo 5 straipsnio nuostatas, teisę gauti šalpos neįgalumo pensiją turi:

- 1) asmenys, kuriems nustatytas sunkus, vidutinis ar lengvas neįgalumas;
- 2) asmenys, pripažinti nedarbingais ar iš dalies darbingais iki dienos (įskaitytinai), kurią jiems sukanka 24 metai, taip pat asmenys, kurie dėl ligos ar traumos, atsiradusios iki jiems sukako 24 metai,

padarinių nedarbingais ar iš dalies darbingais pripažinti po 24 metų sukakties dienos, tačiau ne vėliau kaip iki dienos (įskaitytinai), kurią jiems sukanka 26 metai;

3) tėvai (įtėviai), globėjai ar rūpintojai, kurie yra pripažinti nedarbingais ar iš dalies darbingais, netekusiais 60 procentų ir daugiau darbingumo, ir kurie ne mažiau kaip 15 metų slaugė namuose neįgaliuosius, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos ar nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis. Už vieno neįgalaus asmens slaugą šalpos pensija gali būti paskirta tik vienam asmeniui;

4) motinos, pagimdžiusios ir išauginusios iki 8 metų penkis ar daugiau vaikų ir pripažintos nedarbingomis ar iš dalies darbingomis, netekusiomis 60 procentų ir daugiau darbingumo;

5) asmenys, pripažinti nedarbingais ar iš dalies darbingais, netekusiais 60 procentų ir daugiau darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. pripažinti I ar II grupės invalidais), išskyrus asmenis, nurodytus šio straipsnio 2, 3 ir 4 punktuose.

Šalpos pensijų įstatymo 8 straipsnyje nustatyti šalpos neįgalumo pensijų dydžiai, skiriami iš valstybės biudžeto asmenims, netekusiems darbingumo. Minėti išmokų dydžiai skiriasi, atsižvelgiant į asmens netekto darbingumo lygį, ir svyruoja nuo 0,75 iki 2,25 šalpos pensijų bazės dydžio.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 19 d. nutarimu Nr. 1334 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 1206 „Dėl šalpos pensijų bazės dydžio, tikslinių kompensacijų bazės dydžio ir valstybinių pensijų bazės dydžio patvirtinimo“ pakeitimo“ nustatytas šalpos pensijų bazės dydis, kuris šiuo metu sudaro 132 eurus.

Pareiškėjas, kreipdamasis į Tarnybą su skundu, teigė, jog asmenims su negalia, kurių pajamas sudaro šalpos pensija, yra sudaromos mažiau palankios sąlygos, t. y., taikomi didesni paslaugų teikimo mokesčiai nei kitiems Banko klientams.

Iš Banko skelbiamų paslaugų ir planų įkainių nustatyta, jog lengvatinės (mažesnėmis kainomis) Banko sąskaitos bei kortelės aptarnavimo sąlygos taikomos jaunimui, senjorams (socialinio draudimo senatvės pensijos gavėjams), asmenims, kuriems paskirta socialinė parama, nuolatinės pajamas į banko sąskaitą gaunantiems asmenims.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.156 straipsnyje įtvirtintas sutarties laisvės principas, reiškiantis, jog šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, taip pat sudaryti ir šio kodekso nenumatytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams (CK 6.156 str. 1 d.). Draudžiama versti kitą asmenį sudaryti sutartį, išskyrus atvejus, kai pareigą sudaryti sutartį nustato įstatymai ar savanoriškas įsipareigojimas sudaryti sutartį (CK 6.156 str.

2 d.). Sutarties sąlygas šalys nustato savo nuožiūra, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas nustato imperatyviosios teisės normos (CK 6.156 str. 4 d.).

Pažymėtina, jog Bankas, vykdydamas verslą bei būdamas paslaugų teikėjas, sudarydamas vartojimo paslaugų teikimo sutartis su privačiais fiziniais asmenimis – vartotojais, vienašališkai nustato paslaugų teikimo sąlygas bei jų įkainius. Bankas, vadovaudamasis sutarčių laisvės principu, privalo nepažeisti CK įtvirtintų vartojimo sutartims taikomų reikalavimų, būti sąžiningas visų klientų grupių atžvilgiu. Nesąžiningomis laikomos vartojimo sutarčių sąlygos, kurios šalių nebuvo individualiai aptartos ir kuriomis dėl sąžiningumo reikalavimo pažeidimo iš esmės pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyra vartotojo nenaudai (CK 6.228⁴ str.).

Atkreiptinas dėmesys, jog Bankas sutartis dėl paslaugų pagal paslaugų planą „Patogu“ (kurio mėnesinis mokestis – 0,90 Eur / mėn.) teikimo darbo užmokestį gaunantiems klientams sudaro su visais fiziniais asmenimis, gaunančiais darbo užmokestį, pajamas, gaunamas pagal autorines ar kitas sutartis, ir kitas nuolatinės pajamas į savo sąskaitą Banke². Konstatuotina, jog šiuo planu („Patogu“) gali naudotis ir asmenys, gaunantys šalpos neįgalumo pensiją.

Šalpos neįgalumo pensijų gavėjams, kuriems paskirta socialinė parama nepasiturintiems gyventojams, paslaugų plano „Pagrindinės mokėjimo sąskaitos paslauga“ mėnesinis mokestis – 0,75 Eur / mėn. Konstatuotina, jog šia galimybe gali pasinaudoti visi asmenys, gaunantys Įstatymo nustatytų ribų neviršijančias pajamas.

Banko „Jaunimo programa“ bei „Senjorų programa“, kurių paslaugų mėnesinis mokestis sudaro ne daugiau 0,70 Eur / mėn., gali pasinaudoti atitinkamai tik tam tikro amžiaus (iki 25 metų) bei socialinio draudimo senatvės pensijos gavėjai. Konstatuotina, jog paslaugas pagal šiuos planus gali gauti tik tam tikro amžiaus ir socialinės padėties atstovai. Asmens turima negalia nėra kriterijus, į kurį atsižvelgia Bankas, taikydamas mažiau palankias teikiamų paslaugų įsigijimo sąlygas bei nustatydamas jų įkainius.

Atsižvegiant į nustatytas aplinkybes, nėra pagrindo konstatuoti, jog Bankas, teikdamas paslaugas, padarė pažeidimą, numatytą Lygių galimybių įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte, t. y., dėl negalios taikė asmenims išskirtines paslaugų teikimo sąlygas.

Pabrėžtina, jog, pagal Lygių galimybių įstatymo 2 str. 9 d. 8 punktą, tiesiogine diskriminacija nelaikomi atvejai, kai ribojimų, specialių reikalavimų arba tam tikrų sąlygų dėl asmens socialinės padėties teisinį reguliavimą pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.

² <https://www.swedbank.lt/private/home/more/pricesrates#clients-receiving-salary>.

Dėl išskirtinių paslaugų teikimo sąlygų (mažiausio mėnesinio mokesčio už paslaugas taikymo) nustatymo asmenims iki 25 metų ir asmenims, gaunantiems socialinio draudimo senatvės pensijas, pagrindimo lygių galimybių kontrolierė kreipsis į Banko administraciją ir įvertinusi visas faktines aplinkybes priims sprendimą dėl tyrimo pradėjimo savo iniciatyva.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 16 straipsniu, 29 straipsnio 2 dalies 6 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytam pažeidimui dėl asmenų su negalia diskriminacijos teikiant Banko paslaugas.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją, Banko administraciją.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė